

Asia: VN/24783/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle Pariisin pöytäkirjan täydentämisestä Suomen tasavallan hallituksen sekä Naton operaatioportaan johtoesikunnan ja Naton transformaatiojohtoportaan johtoesikunnan välillä tehdystä sopimuksesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

LAUSUNNON KESKEISIN SISÄLTÖ

Suomen ympäristökeskus (Syke) katsoo, että puolustusministeriön on hyvä sisällyttää ympäristön ja terveyden suojelusäännösten kannalta riittävien ohjeiden valmistelu osaksi esikunnan sijoittumista ja henkilöstön saapumista edeltävää suunnittelua. Lisäksi Syke kiinnittää huomiota pöytäkirjan 20 artiklan alaan kuuluvien ympäristönsuojelun määräyksien ja soveltamisen perustelujen täsmennystarpeeseen.

YKSITYISKOHTAISEMMAT HUOMIOT

Suomen ympäristökeskus (Syke) toimii EU:n f-kaasuasetuksen (2024/573) toimivaltaisena viranomaisena Suomessa ja valvoo asetuksen noudattamista. Ilmastoa voimakkaasti lämmittävien fluorattujen kasvihuonekaasujen (F-kaasut) päästöjä vähennetään merkittävästi EU:n F-kaasuasetuksella, joka astui voimaan 11.3.2024. Myös EU:n otsoniasetus (2024/590) sisältää rajoituksia halonien käyttöön, käsittelyyn ja hävittämiseen. F-kaasuja käytetään hyvin laajalti: merkittävimpiä käyttökohteita ovat kylmä- ja ilmastointilaitteet sekä lämpöpumput, mutta F-kaasuja käytetään myös esimerkiksi sammutuslaitteistoissa, solumuovien valmistuksessa ja lääkeinhalaattoreissa, kuten astmapiipuissa. F-kaasuasetuksessa on joitain puolustustarvikkeisiin liittyviä poikkeussäännöksiä. Puolustustarvikkeet määritellään asetuksen 3 artiklan mukaan seuraavasti: ”nimenomaan sotilaskäyttöön tarkoitettuja aseita, ammuksia ja materiaaleja, jotka ovat tarpeellisia jäsenvaltioiden keskeisten turvallisuusasetusten turvaamiseksi”. Kokonaisen esikunnan ja sen henkilöstön käytössä voi olla kuitenkin laitteistoa ja välineistöä, johon ei sovellu puolustustarvikkeita koskevat poikkeukset ja joiden käytössä, huollossa, käyttöönotossa ja hävittämisessä tulee huomioida EU:ssa voimassa olevat f-kaasuasetuksen tai otsoniasetuksen mukaiset velvoitteet.

Esityksen sivulla 71-72 kuvataan pöytäkirjan 20 artiklan alaan kuuluvia ympäristön, terveyden ja turvallisuuden suojelun määräyksiä ja soveltamista:

”Artiklan 1 kohdan mukaan artiklassa tarkoitettuun toimintaan mahdollisesti tarvittaviin lupamenettelyihin ja muihin virallisiin menettelyihin sovelletaan täydentävän sopimuksen 4 artiklan 3 kohdassa määrättyä menettelyä.

Täydentävän sopimuksen 4 artiklan 3 kohta sisältää määräyksen, jonka mukaan Suomi määrää kansallisen viranomaisen toimimaan Suomen maa-alueita, rakennuksia ja rakennelmia koskevien lakisääteisten lupien hallinnoinnista vastaavana edustajana. Liittokunnan esikunta puolestaan avustaa lupien hankkimisessa toimittamalla pyynnöstä viipymättä kaikki asiaankuuluvat tiedot, asiakirjat ja tekniset selvitykset. Täydentävän sopimuksen 4 artiklan 3 kohdan mukaan liittokunnan esikunnalta ei peritä maksuja näistä luvista.

Käytännössä liittokunnan esikunta ei siten itse hae ympäristölupia eikä tee ympäristönsuojelulain mukaista ilmoitusta ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavasta toiminnasta, vaan sen puolesta toimisi suomalainen viranomainen, joka määrittyy toiminnan luonteen mukaan. Esimerkiksi ampuma-alueisiin liittyvien lupien haltijana ja hakijana toimisi Puolustusvoimat. Puolustusvoimat vastaisi luvanhaltijana myös toiminnan valvonnasta yhdessä valvontaviranomaisen kanssa. Menettely vastaa Puolustusvoimien osalta jo nykyisin kansainvälisten joukkojen osalta voimassa olevaa menettelyä.”

Esitykseen kirjattu vaikuttaa koskevan vain maa-alueita, rakennuksia ja rakennelmia ja niihin liittyviä lupia sekä vastaavana edustajana toimimisen määräystä. Esityksen perusteluja olisi hyvä täsmentää siltä osin, mitä muita ympäristön ja terveyden suojeluun liittyviä lupia ja ilmoituksia esikunnan ennakoitaan tarvitsevan (esimerkiksi mahdolliset halonien kriittiset käyttötiedot ja raportointi) sekä voiko olla näköpiirissä, että tällainen luvan haltijaksi ja hakijaksi määrääminen koskisi muita viranomaisia kuin Puolustusvoimia. Perustuslain mukaan viranomaistoiminnasta on aina säädettävä laissa ja näin ollen vain harvan viranomaisen toimivallassa on valmiiksi joustoa kyseisen kaltaiseen lupien hallinnoinnista vastaavana edustajana toimimiseen. Olisi tarkkaan huolehdittava, että kansallisten valvontaviranomaisten toimivalta säilyy selkeänä tällaisista määräyksistä huolimatta.

Esityksen mukaan 20 artiklan 2 kohdan mukaan liittokunnan esikunta tarkastelee sitä, noudatetaanko liittokunnan esikunnan toiminnassa Suomen kansallisia ympäristönsuojelu-, terveysuojelu- sekä turvallisuussäädöksiä ja -määräyksiä. Tarkastelun yhteydessä tulisi esityksen mukaan kiinnittämään erityistä huomiota toimintaan, joka liittyy polttoaineiden, voiteluaineiden ja ampumatarvikkeiden käyttöön ja varastointiin sekä kaasupäästöihin, melutasoihin, koulutus- ja harjoitusalueisiin ja kaikenlaisen jätteen hävittämiseen. Suomen valtio tukee edellä mainittua tarkastelua ja tarkemmista menettelytavoista määrätään artiklan 5 kohdassa. Vastaavasti artiklan 5 kohdan mukaan (esityksen s.73) jos Suomen lainsäädännöllä kielletään tiettyjen tuotteiden maahantuonti, liittokunnan esikunta voi tuoda näitä tuotteita maahan Suomen suostumuksella, edellyttäen, että kyseinen tuonti ei ole Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden vastaista eikä tuonti vaaranna kansan-, eläinten tai kasvien terveyttä. Näitä 20 artiklan 5 kohtaa koskevia perusteluja olisi hyvä täsmentää sillä, että EU-säädökset voivat olla vastaavalla tavalla velvoittavia Suomen alueella kuin Suomen kansalliset säädökset ja määräykset. Lisäksi esityksessä todetaan, että Suomen valtio tukee edellä mainittua tarkastelua. Käytännössä Syke

ylläpitää ymparisto.fi -palvelussa (myös englanniksi) kattavia ohjesivustoja niin f-kaasu- ja otsoniasioissa kuin kansainvälisissä jätesirroissa. Syke katsoo, että puolustusministeriön on hyvä sisällyttää ympäristön ja terveyden suojelusäännösten kannalta riittävien ohjeiden valmistelu osaksi esikunnan sijoittumista ja henkilöstön saapumista edeltävää suunnittelua.

Söderholm Kimmo
Suomen ympäristökeskus